

runt. Qui enim perit de via justitiæ, cum magna miseria per vias iniquitatis errabit.

XI. « Cum exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui » confidunt in eo¹; » id est, cum vindicta venerit, quæ impiis et peccatoribus præparatur, non solum eos non attinget qui confidunt in Domino, sed etiam ad regnum illis instruendum et sublimandum proficiet. Non enim dixit: « Cum exarserit in brevi ira ejus, securi omnes » qui confidunt in eo, » tanquam hoc solum inde habeant, quod non puniantur: sed « Beati » dixit, ubi est honorum omnium summa et cumulus. Quod autem positum est, » In brevi, » hoc significare arbitror, quia repentinum aliquid erit, dum hoc remotum et longe futurum peccares existimabunt.

ENARRATIO

IN PSALMUM III.

Psalmus David, cum fugeret a facie Abessalon filii sui².

I. Hunc Psalmum ex persona Christi accipiendum persuadet quod dictum est: « Ego dormivi, et somnum cœpi: » et exurrexi, quoniam Dominus suscipiet me³. » Magis enim hoc ad passionem et resurrectionem Domini congruenter sonat, quam ad illam historiam in qua David scribitur fugisse a facie bellantis adversum se filii sui⁴. Et quoniam scriptum est de Discipulis Christi: « Quandiu » cum eis est sponsus, non jejnant filii sponsi⁵: » non mirum si filius ejus impius, significatur discipulus impius,

¹ Psal. II, 13. — ² Id. III, 1. — ³ Ibid. 6. — ⁴ 2 Reg. XV, 17. — ⁵ Matth. IX, 15.

qui eum tradidit. A cujus facie fugisse quanquam historice possit accipi; quando illo discedente, secessit cum cæteris in montem: tamen spiritualiter, quando mentem Judæ Filius Dei, id est, Virtus et Sapientia Dei deseruit, cum eum diabolus penitus invasit, in eo quod scriptum est: « Et intravit diabolus in cor ejus¹; » bene accipitur a facie ejus Christum fugisse: non quia Christus diabolo cessit, sed Christo discedente, diabolus possedit. Quem discessum fugam esse in hoc Psalmo appellatum celeritatis causa arbitror: quod verbo etiam Domini significatur dicentis: « Quod facis, cito fac². » Loquimur etiam sic in consuetudine, ut dicamus: Fugit me, quod in mentem non venit: et de homine doctissimo dicimus: Nihil eum fugit. Propterea veritas fugit mentem Judæ, cum eum illustrare destitit. Abessalon autem, sicut quidam interpretantur, in latina lingua dicitur Patris pax. Quod mirum videri potest, sive in historia Regnorum, cum bellum adversus patrem Abessalon gesserit; sive in historia Novi Testamenti, cum traditor Domini Judas fuerit, quemadmodum Patris pax possit intelligi. Sed et ibi qui diligenter legunt, vident in illo bello David pacatum fuisse filio, qui etiam magno cum dolore planxit extinctum, dicens: « Abessalon filius meus, quis dabit mihi mori pro te³: » et in historia Novi Testamenti ipsa Domini nostri tanta et tam miranda patientia, quod eum tandiu pertulit tanquam bonum, cum ejus cogitationes non ignoraret, cum adhibuit ad convivium, in quo corporis et sanguinis sui figuram Discipulis commendavit et tradidit⁴; quod denique in ipsa traditione osculum accepit⁵, bene intelligitur pacem Christum exhibuisse traditori suo; quamvis ille tam sceleratæ cogitationis interno bello vastaretur. Et ideo

¹ Joan. XIII, 2. — ² Ibid. 27. — ³ 2 Reg. XVII, 33. — ⁴ Joan. XIII, — ⁵ Matth. XXVI, 49.

Abessalon Patris pax dicitur, quia pater habuit pacem, quam ille non habuit.

II. « Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me¹. » Tam scilicet multiplicati sunt, ut etiam de numero Discipulorum non defuerit, qui numero accesserit persequendum. « Multi insurgunt super me : multi dicunt animæ » meæ : Non est salus illi in Deo ejus². » Manifestum est quod nisi desperarent resurrecturum, non utique occiderent. Ad hoc valent illæ voces : « Descendat de cruce, si » Filius Dei est : » et, « Alios salvavit, se ipsum non potest³. » Ergo nec Judas eum tradidisset, nisi ex eorum esset numero, qui Christum contemnerent, dicentes : « Non est salus illi in Deo ejus. »

III. « Tu autem, Domine, susceptor meus es⁴ : » secundum hominem dicitur Deo : quia hominis susceptio est Verbum caro factum. « Gloria mea. » Gloriam suam Deum dicit etiam ille, quem sic suscepit Dei Verbum, ut simul cum eo Deus fieret. Discant superbi, qui non libenter audiunt, cum eis dicitur : « Quid autem habes quod non accipisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti? » Et exaltans caput meum. » Mentem ipsam humanam hic accipiendam puto, quod caput animæ non absurde appellatur : quæ ita inhæsit et quodam modo coaivit excellenti supereminentiæ Verbi hominem suscipientis, ut tanta passionis humilitate non deponeretur.

IV. « Voce mea ad Dominum clamavi⁶ : » id est, non corporis voce, quæ cum strepitu verberati aëris promitur : sed voce cordis, quæ hominibus silet, Deo autem, sicut clamor sonat. Qua voce Susanna exaudita est⁷ : » et de qua voce ipse Dominus præcipit, ut in cubiculis clausis, id est, in secretis cordis sine strepitu oretur⁸. Nec facile

¹ Psal. iii, 2. — ² Ibid. 3. — ³ Matth. xxvii, 42. — ⁴ Psal. iii, 4 — ⁵ I Cor. iv, 7. — ⁶ Psal. lxxv, 5. — ⁷ Dan. xiii, 44. — ⁸ Matth. vi, 6.

quisquam dixerit hac voce minus orari, si nullus verborum sonus reddatur ex corpore : quoniam et silentes cum in cordibus oramus, si alienæ ab affectu orantis cogitationes intercurrant, nondum dici potest, « Voce mea ad Dominum clamavi. » Neque hoc recte dicitur, nisi cum sola anima nihil carnis, nihilque carnalium intentionum in oratione attrahens, loquitur Domino, ubi solus audit. Clamor autem etiam iste dicitur, propter vim ipsius intentionis. « Et exaudivit me de monte sancto suo. » Montem quidem ipsum Dominum per Prophetam dictum habemus, ut scriptum est Lapidem præcisum sine manibus crevisse in magnitudinem montis¹. Sed hoc ab ipsius persona non potest accipi : nisi forte ita dicere voluit : « De me metipso, » tanquam de monte sancto suo, me exaudivit, cum habitaret in me, id est, in ipso monte. Planius autem est, et expeditius, si accipiamus exaudisse Deum de justitia sua. Justum enim erat, ut innocentem occisum, et cui retributa sunt mala pro bonis, resuscitaret a mortuis, et digna persequentibus retribuere. Legimus enim : « Justitia tua sicut montes Dei². »

V. « Ego dormivi, et somnum cepi³. » Non inconvenienter animadverti potest, quod positum est, « Ego, » ad significandum quod sua voluntate mortem sustinuit secundum illud : « Propterea Pater me diligit, quoniam ego pono animam meam ut iterum sumam eam. Nemo eam tollit a me ipso : potestatem habeo iterum ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam⁴. » Non ergo, inquit, vos me tanquam invitum cepistis, et occidistis : sed « Ego dormivi, » et somnum cepi ; et exurrexi, quoniam Dominus suscipiet me. » Somnum autem pro morte positum innumerabiliter Scripturæ continent, sicut Apostolus dicit : « Nolo

¹ Dan. ii, 35. — ² Psal. xxxv, 7. — ³ Psal. iii, 6. — ⁴ Joan. x, 17, 18.

» vos ignorare fratres, deiis qui dormitionem acceperunt¹.» Nec quærendum est cur additum sit, « Somnum cepi; » cum jam dictum esset, « Dormivi. » Usitatas enim habent Scripturæ hujuscemodi repetitiones, sicut in secundo Psalmo multas ostendimus. Nonnulli autem codices habent, « Dormivi, et soporatus sum, » et alii aliter; quomodo interpretari potuerunt, quod græce positum est, ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην καὶ ὑπνώσα. Nisi forte dormitio morientis, somnus autem mortui accipi potest: ut dormitio sit qua transitur ad somnum, veluti est expergefatio qua transitur ad vigilationem. Ne pro inanibus sermonis ornamentis, repetitiones istas in divinis Libris esse arbitremur. Bene ergo accipitur, « Ego dormivi, et somnum cepi; » Ego me passioni permisi, et mors consecuta est. « Et exurrexi, quoniam Dominus suscipiet me². » Hoc magis animadvertendum est, quemadmodum in una sententia et præteriti temporis verbum posuit, et futuri. Et « Exurrexi » enim dixit, quod est de præterito; et « Suscipiet, » quod est de futuro: cum resurgere utique nisi illa susceptione non posset. Sed in prophetia bene miscentur futura præteritis, quo utrumque significetur. Quia ea quæ ventura prophetantur, secundum tempus futura sunt: secundum scientiam vero prophetantium, jam pro factis habenda. Miscentur quoque præsentis temporis verba, quæ suo loco, cum occurrerint, tractabuntur.

VI. « Non timebo millia populi circumdantis me³. » Scriptum est in Evangelio, quanta eum multitudo patientem et crucifixum circumsteterit⁴. « Exurge, Domine, salvum me fac, Deus meus⁵: » Non dormienti aut jacenti dicitur Deo, « Exurge: » sed moris est divinarum Scripturarum personæ Dei tribuere quod in nobis facit: non

¹ Thess. iv, 12. — ² Psal. iii, 6. — ³ Ibid. 7. — ⁴ Matth. xxvii, 39, et seqq. — ⁵ Psal. iii, 7.

quidem ubique, sed ubi congruenter dici potest, veluti cum ipse loqui dicitur, quando ejus dono loquuntur Prophetæ vel Apostoli, vel quique nuntii veritatis. Unde illud est; « An vultis experimentum accipere ejus, qui in me » loquitur Christus¹? » Non enim ait: Ejus quo illuminante, aut jubente loquor: sed prorsus ipsam locutionem illi tribuit, cujus munere loquebatur.

VII. « Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi » sine causa². » Non ita distinguendum est, quasi una sententia sit, « Exurge, Domine, salvum me fac, Deus » meus, quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi » sine causa. » Non enim propterea salvum facit, quia percussit inimicos ejus: sed potius ipso salvo facto, illos percussit. Ergo ad id quod sequitur pertinet; ut iste sit sensus: « Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi » sine causa, dentes peccatorum contrivisti³: » id est, inde contrivisti dentes peccatorum, quoniam percussisti omnes adversantes mihi. Pœna quippe adversantium est, qua dentes eorum contriti sunt, id est, in irritum quasi in pulverem perducta verba peccatorum dilacerantium maledictis Filium Dei: ut sic accipiamus dentes, verba maledica, quibus dentibus dicit Apostolus: « Si autem » mordetis invicem, videte ne consumamini ab invicem⁴. » Possunt et dentes peccatorum accipi principes peccatorum, quorum auctoritate quisque de societate recte viventium præciditur, et quasi incorporatur male viventibus. His dentibus contrarii sunt dentes Ecclesiæ, quorum auctoritate ab errore gentilium variorumque dogmatum præciduntur credentes, et in eam quæ Christi corpus est transferuntur. His dentibus dictum est Petro ut manducaret mactata animalia⁵, id est, occidendo in gentibus

¹ 2 Cor. xiii, 3. — ² Psal. iii, 8. — ³ Ibid. — ⁴ Gal. v, 15. — ⁵ Act. x, 13.

quod erant, et transmutando in id quod ipse esset. Et de his dentibus Ecclesie dicitur: «Dentes tui sicut grex de-» tonsarum ascendens de lavacro, quae omnes geminos » pariunt, et sterilis non est in illis¹. » Hi sunt qui recte praecipunt, et quemadmodum praecipunt ita vivunt: qui faciunt quod dictum est: «Luceant opera vestra coram » hominibus, ut benedicant Patrem vestrum qui in caelis » est². » Horum enim auctoritate commoti, Deo per illos loquenti et operanti homines credunt, et separati a saeculo cui conformati erant, in Ecclesie membra transeunt. Et ideo recte isti, per quos haec fiunt, dentes dicuntur detonsis ovibus similes, quia terrenarum curarum onera deposuerunt, et ascendentes de lavacro, de sordium saeculi ablutione per sacramentum baptismatis, omnes geminos pariunt. Operantur enim duo praecipua, de quibus dictum est: «In his duobus praecipis tota Lex pendet et » Propheta³: » diligentes Deum ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente, et proximum tanquam se ipsos. In quibus sterilis non est, quoniam tales fructus reddunt Deo. Secundum ergo istum intellectum sic accipiendum est, «Dentes peccatorum contrivisti, » id est, in irritum adduxisti principes peccatorum, percutiendo omnes adversantes mihi sine causa. Principes enim eum secundum evangelicam historiam persecuti sunt, cum multitudo inferior honoraret.

VIII. «Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua⁴. » In una sententia et praecipit hominibus quid crederent, et pro credentibus oravit. Nam, «Domini » est salus » cum dicitur, ad homines sermo dirigitur. Nec ita sequitur, «Et super populum suum benedictio » ejus, » ut totum hominibus dictum sit: sed ad ipsum Deum oratio convertitur, pro ipso populo cui dictum est:

¹ Cant. iv, 2, et vi, 5. — ² Matth. v, 16. — ³ Id. xxii, 40. — ⁴ Psal. iii, 9.

«Domini est salus. » Quid ergo ait, nisi hoc? Nemo de se praesumat, quoniam Domini est salvos facere de morte peccati: «Nam infelix ego homo, quis me liberabit de » corpore mortis hujus? gratia Dei, per Jesum Christum » Dominum nostrum¹: » tu autem, Domine, benedic populum tuum de te salutem sperantem.

IX. Potest et iste Psalmus accipi ad personam Christi alio modo, id est, ut totus loquatur. Totus dico, cum corpore suo, cui caput est, secundum Apostolum qui dicit: «Vos autem estis corpus Christi et membra². » Ergo ille caput est hujus corporis. Propter quod alio loco dicit: «Veritatem autem facientes in charitate, augeamur in illo » per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus connexum et compactum est³. » Loquitur ergo apud Prophetam simul Ecclesia, et caput ejus, inter procillas persecutionum constituta per universum orbem terrarum, quod jam contigisse scimus: «Domine, quid multiplicati » sunt qui tribulant me, multi insurgunt adversum me⁴: » Christianum nomen exterminare cupientes. «Multi dicunt » animae meae: Non est salus illi in Deo ejus⁵. » Non enim aliter sperarent posse se perdere Ecclesiam latissime pululantem, nisi ad Dei curam pertinere non crederent. «Tu » autem, Domine, susceptor meus es⁶: » in Christo utique. Nam in illo homine et Ecclesia suscepta est a Verbo, «Quod caro factum est, et habitavit in nobis⁷: » quia et in caelestibus nos sedere fecit una cum illo⁸. Praecedente enim capite, membra caetera consequentur. «Quis enim » nos separabit a charitate Christi⁹? » Recte ergo dicit etiam Ecclesia: «Susceptor meus es. Gloria mea. » Non enim sibi tribuit quod excellit, cum intelligit cujus gratia

¹ Rom. vii, 24, 25. — ² I Cor. xii, 27. — ³ Ephes. iv, 15, 16. — ⁴ Psal. iii, 2. — ⁵ Ibid. 3. — ⁶ Ibid. 4. — ⁷ Joan. i, 14. — ⁸ Ephes. ii, 6. — ⁹ Rom. viii, 35.

et misericordia talis est. « Et exaltans caput meum. » Ipsum scilicet qui primogenitus a mortuis ascendit in caelum, « Voce mea ad Dominum clamavi, et exaudivit me de » monte sancto suo¹. » Hæc est oratio omnium sanctorum, odor suavitatis, qui ascendit in conspectu Domini. Jam enim exauditur Ecclesia de ipso monte, quod etiam caput ejus est : vel de illa justitia Dei, qua et liberantur electi ejus, et persecutores eorum puniuntur. Dicat populus Dei etiam illud, « Ego dormivi, et somnum cepi; et exurrexi, » quoniam Dominus suscipiet me² : » ut adjungatur et cohæreat capiti suo. Huic enim populo dictum est : « Surge » qui dormis, et exurge a mortuis, et continget te Christus³. » Quoniam de peccatoribus assumptus est : de quibus generaliter dictum est : « Qui autem dormiunt, » nocte dormiunt⁴. » Dicat etiam, « Non timebo millia » populi circumdantis me⁵ : » circumvallantium scilicet gentium, ad extinguendum nomen, si possent, ubicumque christianum. Sed quomodo timerentur, cum tanquam oleo sanguine Martyrum in Christo ardor charitatis inflammaretur? « Exurge, Domine, salvum me fac, Deus meus⁶. » Potest hoc ipsi capiti suo corpus dicere. Illo enim exurgente, salvum factum est, qui ascendit in altum, captivam egit captivitatem, dedit dona hominibus⁷. Hoc enim in prædestinatione a Propheta dicitur, quousque ad terras Dominum nostrum, illa de qua in Evangelio dicitur, messis matura deposuit⁸, cujus salus est in ejus resurrectione, qui pro nobis dignatus est mori. « Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa, dentes peccatorum contrivisti⁹. » Jam regnante Ecclesia, inimici nominis christiani confusione percussi sunt, et sive male-

¹ Psal. III, 5. — ² Ibid. 6. — ³ Ephes. V, 14. — ⁴ I Thess. V, 7. — ⁵ Psal. III, 7. — ⁶ Ibid. — ⁷ Psal. LXXVII, 19. — ⁸ Matth. IX, 37. — ⁹ Psal. III, 8.

dica verba eorum, sive principatus in irritum deducti. Credite ergo homines, quod « Domini est salus : et, » tu Domine, « Sit super populum tuum benedictio tua¹. »

X. Potest etiam unusquisque nostrum dicere, cum vitiorum et cupiditatum multitudo resistentem mentem ducit in lege peccati, « Domine, quid multiplicati sunt qui » tribulant me, multi insurgunt adversum me². » Et quoniam plerumque coacervatione vitiorum subrepat desperatio sanitatis, tanquam ipsis vitiis insultantibus animæ, vel etiam diabolo et angelis ejus per noxias suggestiones, ut desperemus, operantibus; verissime dicitur, « Multi dicunt animæ meæ: Non est salus illi in Deo ejus. » Tu autem, Domine, susceptor meus es³. » Hæc enim spes est, quod naturam humanam in Christo suscipere dignatus est. « Gloria mea : » ex illa regula, ne quis sibi aliquid tribuat. « Et exaltans caput meum : » sive ipsum qui omnium nostrum capus est, sive uniuscujusque nostrum spiritum, quod caput est animæ et carnis. « Caput enim » mulieris vir, et caput viri Christus⁴. » Exaltatur autem mens, cum jam dici potest : « Mente servio legi Dei⁵, » ut cætera hominis pacata subdantur, cum jam carnis resurrectione absorbetur mors in victoriam⁶. « Voce mea ad » Dominum clamavi : » voce illa intima et intentissima. « Et exaudivit me de monte sancto suo : » de ipso per quem nobis subvenit, et quo mediatore nos exaudit. « Ego » dormivi et somnum cepi; et exurrexi, quoniam Dominus suscipiet me⁷. » Quis hoc non potest fidelium dicere, recolens mortem peccatorum suorum, et donum regenerationis? « Non timebo millia populi circumdantis » me⁸. » Exceptis his quæ universaliter Ecclesia sustinuit et sustinet, habet etiam unusquisque tentationes, quibus

¹ Psal. III, 9. — ² Ibid. 2. — ³ Ibid. 3, 4. — ⁴ I Cor. XI, 3. — ⁵ Rom. VII, 25. — ⁶ I Cor. XV, 54. — ⁷ Psal. III, 5. — ⁸ Ibid. 7.

circumvallatus hæc dicat, « Exurge, Domine, salvum me » fac, Deus meus? » hoc est, Fac me exurgere. « Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa¹: » recte in prædestinatione dicitur de diabolo et angelis ejus: qui non solum in totum Christi corpus, sed etiam in singulos quosque privatim sæviunt. « Dentes peccatorum » contrivisti. » Habet unusquisque maledicentes sibi: habet etiam vitiorum auctores conantes eum a Christi corpore præcidere. Sed « Domini est salus. » Cavenda superbia est, et dicendum; « Adhæsit anima mea post te². » « Et super populum tuum benedictio tua³: » hoc est super unumquemque nostrum.

ENARRATIO

IN PSALMUM IV.

In finem, Psalmus Canticum David⁴.

I. « FINIS Legis Christus⁵ ad justitiam omni credenti⁶. » Hic enim finis perfectionem significat, non consumptionem. Utrum autem omne Canticum Psalmus sit, an potius omnis Psalmus Canticum: an sint quædam Cantica quæ non possint dici Psalmi, et quidam Psalmi qui non possint dici Cantica, quæri potest. Sed animadvertendæ Scripturæ sunt, ne forte Canticum lætitiæ indicet. Psalmi autem dicuntur, qui cantantur ad psalterium: quo usum esse David prophetam, in magno mysterio prodit historia⁷. De qua re non est hic disserendi locus: quia diuturnam

¹ Psal. III, 8. — ² Id. LXII, 9. — ³ Id. III, 9. — ⁴ Id. IV, 1. — ⁵ Vide D. Guillon, tom. XXI, p. 403-404. — ⁶ Rom. X, 4. — ⁷ I Par. XIII, 8, et XVI, 5.

inquisitionem et longam disputationem desiderat. Nunc interim aut verba Dominici hominis post resurrectionem expectare debemus, aut hominis in Ecclesia credentis et sperantis in eum.

II. « Cum invocarem, exaudivit me Deus justitiæ » meæ¹. » Cum invocarem, exaudivit me Deus, inquit, a quo est justitia mea. « In tribulatione dilatasti mihi². » Ab angustiis tristitiæ, in latitudinem gaudiorum me duxisti; tribulatio enim et angustia in omnem animam hominis operantis malum³. Qui autem dicit: « Gaudemus in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam » operatur; » usque ad illud ubi ait: « Quoniam charitas » Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, » qui datus est nobis⁴: » non habet cordis angustias, quamvis extrinsecus a persequentibus ingerantur. Mutatio autem personæ, quod a tertia, ubi ait, « Exaudivit, » statim transit ad secundam, ubi ait, « Dilatasti mihi, » si non varietatis ac suavitate causa facta est, mirum cur primum tanquam indicare voluit hominibus exauditum se esse, et postea compellere exauditorem suum. Nisi forte cum indicasset quemadmodum exauditus sit in ipsa dilatatione cordis, maluit cum Deo loqui: ut etiam hoc modo ostenderet quid sit corde dilatari, id est, jam cordi habere infusum Deum, cum quo intrinsecus colloquatur. Quod in persona ejus, qui credens in Christum illuminatus est, recte accipitur: in ipsius autem Dominici hominis, quem suscepit Dei Sapientia; non video quemadmodum hoc possit congruere; non enim ab ea aliquando desertus est. Sed quemadmodum ipsa ejus deprecatio, nostræ potius infirmitatis indicium est; sic etiam de ista repentina dilatatione cordis potest idem Dominus pro fidelibus suis loqui, quorum personam sibi imposuit etiam cum ait:

¹ Psal. IV, 2. — ² Ibid. — ³ Rom. II, 9. — ⁴ Id. V, 3-5.